

Alleg. 214.

Sprawozdanie

komisyi przemysłowej sejmowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego i komisji krajowej dla spraw przemysłowych z ich czynności w zakresie szkół fachowo przemysłowych i warsztatów instruksyjnych.

Wysoki Sejmie!

Przekazane przez Wysoką Izbę sprawozdanie Wydziału krajowego z jego czynności w zakresie przemysłu i dołączoną do tego sprawozdania relację komisji krajowej dla spraw przemysłowych z jej czynności od 1. września 1892. roku do końca listopada 1893. roku, roztrząsnęła komisya przemysłowa sejmowa, a uwagi swoje i wnioski przedstawia Wysokiemu Sejmowi w trzech oddzielnych sprawozdaniach. W sprawozdaniu niniejszem przedkłada swoje uwagi i wnioski co do czynności Wydziału krajowego i komisji krajowej w celu utrzymania i rozwoju szkół fachowo przemysłowych i warsztatów instruksyjnych.

Ponieważ szczegółowe preliminarze dochodów i wydatków na rok 1894. szkół fachowo przemysłowych i warsztatów instruksyjnych, dołączone do sprawozdania komisji krajowej dla spraw przemysłowych, roztrząsa komisya budżetowa, a jej uwagi i wnioski co do zasiłków z skarbu krajowego na utrzymanie tych szkół i warsztatów, miałem zaszczyt przedłożyć Wysokiej Izbie jako jej sprawozdawca, przeto przedmiot ten nie wchodzi w zakres niniejszego sprawozdania.

Z końcem roku 1892. było w kraju naszym 28 szkół fachowo przemysłowych i warsztatów instruksyjnych, wliczając w to już praktyczną krajową szkołę sukiennictwa, raczej warsztat instruksyjny sukienniczy w Rakszawie, oraz instruksyjny warsztat kowalstwa w Sułkowicach, który ma być utrzymywany kosztem skarbu państwa, dla których już dawniej rozpoczęto stawiać budynki. Z końcem roku 1893. było otwartych 32 szkół fachowo przemysłowych i warsztatów instruksyjnych. Albowiem w ciągu r. 1893. nietylko ukończono postawienie budynków i wewnętrzne urządzenie instruksyjnego warsztatu sukiennictwa w Rakszawie, dla którego w r. b. jeszcze urządzoną będzie farbiarnia, oraz zbudowano kosztem kraju budynki dla instruksyjnego warsztatu kowalstwa w Sułkowicach, ale nadto powstały cztery nowe warsztaty instruksyjne, mianowicie: tkacki w Gorlicach, szewski w Witkowie w powiecie kamioneckim, koszykarski w Dźurowie w powiecie śniatyńskim i powroźniczy w Radymnie. Urządzając nowe szkoły fachowo przemysłowe

i warsztaty instrukcyjne, wydała dla kilku z nich komisya przemysłowa statuta i przepisy organizacyjne. Starala się także komisya przemysłowa krajowa zorganizować zarządy lub kuratorye nadzorcze dla wielu szkół przemysłowych i warsztatów instrukcyjnych, lecz nie znajdujemy w sprawozdaniu komisji wiadomości, że taki nadzorczy zarząd utworzony został dla instrukcyjnego warsztatu sukiennictwa w Rakszawie. W roku zeszłym ukończono także przeważnie kosztem kraju, obszerny budynek dla szkoły ślusarstwa w Świątnikach, w którym w r. b. umieszczoną będzie ta szkoła. Dla pomieszczenia instrukcyjnego warsztatu kołodziejstwa w Grzymałowie, dokąd przeniesiony został z Toustego i czasowo umieszczony w najętym budynku, stawiany jest kosztem kraju i powiatu nowy budynek dla pomieszczenia warsztatu oraz kuźnia i szopa na materyały. Piękny przykład energii i ofiarności miejscowych czynników w celu postawienia budynków odpowiednich na pomieszczenie warsztatów instrukcyjnych, dało Towarzystwo powroźnicze w Radymnie i gmina Rychwałd. — Spełniła także komisya przemysłowa krajowa i jej członek p. Nawratil, najważniejszą czynność, dając kilku instrukcyjnym warsztatom fachowo wykształconych kierowników i instruktorów, jak n. p. dla szkoły sukiennictwa w Rakszawie, dla warsztatu instrukcyjnego powroźnictwa w Radymnie, dla instrukcyjnego warsztatu szewskiego w Witkowie, dla szkółki koszykarskiej Dżurowie, oraz nauczycielkę wykształconą fachowo dla nauki hafciarstwa, w celu poparcia przemysłu hafciarskiego w Makowie.

Co do liczby uczniów uczęszczających na praktyczną naukę do fachowych szkół przemysłowych i warsztatów instrukcyjnych, podano w sprawozdaniu komisji krajowej dla spraw przemysłowych, wykaz przedstawiający frekwencyę uczniów do każdej z tych szkół w roku 1892/3. Z wykazu tego widzimy, że jakkolwiek liczba uczniów nieco się zwiększyła, jednak w niektórych szkołach jest bardzo mało uczniów. I tak: na trzech kursach instrukcyjnego warsztatu garncarstwa w Toustem jest tylko 11 uczniów, w warsztacie wyrobów drewnianych w Kołomyi 9, w warsztacie instrukcyjnym tkackim w Błażowej na trzech kursach jest tylko uczniów 16.

Największa liczba uczennic, bo 181 uczy się robót kobiecych na oddziale nauki tych robót przy szkole wydziałowej żeńskiej w Krakowie. Do szkoły wyrobów drewnianych w Zakopanem uczęszcza 123 uczniów. Do szkoły robót kobiecych utrzymywanej przez Towarzystwo pracy kobiet we Lwowie 89 uczennic. We wszystkich szkołach fachowo-przemysłowych i warsztatach instrukcyjnych, które były otwarte w roku szkolnym 1892/3 pobierało naukę w jedenastu gałęziach rękodzielnictwa 1179 uczniów i uczennic, z których 1066 uczęszczało do tych szkół jako uczniowie zwyczajni a 113 jako uczniowie nadzwyczajni.

W roku ubiegłym i bieżącym przedsięwzięto przygotowania w celu założenia lub urządzenia jeszcze trzech warsztatów instrukcyjnych, mianowicie: instrukcyjnego warsztatu kowalstwa i ślusarstwa maszynowego w Tarnopolu, instrukcyjnego warsztatu tkackiego w Komarnie, instrukcyjnego warsztatu i szkoły wyrobów z drzewa w Kołomyi.

Jeszcze 26. lipca 1891 r. komisya krajowa dla spraw przemysłowych powzięła uchwałę, aby starać się o założenie w Tarnopolu instrukcyjnego warsztatu kowalstwa i ślusarstwa maszynowego, bardzo potrzebnego dla wykształcenia rękodzielników, którzyby wyrabiali narzędzia rolnicze, umieli naprawiać maszyny rolnicze, jako to młocarnie, żniwiarki, siewczkarnie bardzo potrzebne w rolniczych powiatach wschodniej części kraju, oddalonej od fabryk tych narzędzi i maszyn. C. k. Rząd, który wydatkami z skarbu państwa przy pomocy zasiłków z skarbu krajowego utrzymuje w zachodniej części kraju fachową szkołę wyrobów drewnianych w Zakopanem, szkołę ślusarstwa w Świątnikach i instrukcyjny warsztat kowalstwa w Sułkowicach, uczuł już obowiązek założenia i utrzymywania także w wschodniej części kraju instrukcyjnego warsztatu wyrobów drewnianych w Kołomyi; a gdy posłowie polscy, w Radzie państwa zasiadający, powołując się na wspomnianą wyżej

uchwałę komisji krajowej dla spraw przemysłowych, domagali się od Rządu założenia w Tarnopolu instrukcyjnego warsztatu kowalstwa i ślusarstwa maszynowego, reprezentanci Rządu wyrazili gotowość przedłożenia Radzie państwa wniosków o wyznaczenie wydatków na utrzymanie tego zakładu, jak tylko Rząd otrzyma wezwanie o to od Wydziału krajowego. Wskutek wniosku komisji przemysłowej sejmowej, przedłożonego Sejmowi na sesji wiosennej w końcu marca 1892 r., Wysoki Sejm w dniu 5. kwietnia 1892 r. powziął uchwałę następującą: „Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby rozpoczął rokowania z c. k. Rządem o założenie w Tarnopolu instrukcyjnego warsztatu kowalstwa i ślusarstwa maszynowego, utrzymywanego kosztem skarbu państwa z pomocą zasiłków dawanych z skarbu krajowego i od innych czynników krajowych. Równocześnie poleca Sejm Wydziałowi krajowemu, aby rokował z Radami powiatów przyległych Tarnopolowi i z Radą gminną Tarnopola o zobowiązanie się do dawania zasiłków dla założenia i utrzymywania wzorowego warsztatu kowalstwa i ślusarstwa maszynowego, w razie, gdyby zakład taki Rząd założył i utrzymywał w Tarnopolu kosztem po części skarbu państwa“.

W rok po zapadnięciu tej uchwały, w ciągu lata 1893, rozpoczęto przygotowywać kroki do jej spełnienia. Komisja krajowa dla spraw przemysłowych określiła program urządzenia tego instrukcyjnego warsztatu ślusarstwa maszynowego, a delegat komisji ~~za-~~wezwwał Rady powiatowe tarnopolską, trembowelską i skałacką, oraz reprezentantów miasta Tarnopola, aby złożyły deklaracje, jakimi zasiłkami rocznymi zechcą się przyczyniać do założenia i utrzymywania tego warsztatu. Dotychczas zobowiązały się dawać roczne zasiłki na ten cel: Rada powiatowa skałacka 200 zł., Rada powiatowa tarnopolska 150 zł. W sprawozdaniu komisji krajowej dla spraw przemysłowych jest wzmianka, że wejdzie wkrótce w porozumienie z Rządem o założenie tej szkoły. Przeto jest uzasadniona nadzieja, że za lat parę ten warsztat instrukcyjny kowalstwa i ślusarstwa maszynowego w Tarnopolu otwartym zostanie.

Natomiast raźniej postępują czynności przygotowawcze do założenia w Komarnie instrukcyjnego warsztatu tkactwa, o którego założenie upraszało tameczne Towarzystwo tkaczy; bo gdy hr. Karol Lanckoroński zaoferował dostarczyć część materiałów na budynek dla pomieszczenia tego warsztatu, Wydział krajowy w projekcie budżetu wydatków na r. b. wniósł o wyznaczenie 2.000 zł. na postawienie tego budynku, nie przedkładając jednak kosztorysu, wykazującego, czy ta kwota na ten cel wystarczy. Komisja budżetowa nie chcąc wstrzymywać przygotowań do urządzenia tego warsztatu tak bardzo użytecznego dla tamecznej ludności, zapewniona oświadczeniem szanownego członka Wydziału krajowego, iż inżynier wyprawiony do Komarna obliczył, że kwota 2.000 zł. będzie dostateczną na postawienie budynku, jeśli hr. Lanckoroński dostarczy materiałów budowlanych — wniosła, aby Wysoki Sejm wyznaczył do rozporządzenia Wydziału krajowego 2.000 zł. jako wydatek nadzwyczajny na postawienie wspomnianego budynku w Komarnie, pod warunkiem, jeśli przyrzeczenie co do dostarczenia materiałów będzie spełnione i jeśli Rada powiatowa i gmina złożą deklaracje co do dostarczania rocznie choć szczupłych kwot na utrzymanie tego warsztatu.

Instrukcyjny warsztat wyrobów z drzewa w Kołomyi, który ma być utrzymywany kosztem skarbu państwa, nie został jeszcze ostatecznie urządzony, lecz jest nadzieja, że urządzenie jego wkrótce się ukończy.

Komisja przemysłowa sejmowa w sprawozdaniu swoim przedłożonem Wysokiemu Sejmowi 30. marca 1892 r. uczyniła uwagę, aby Wydział krajowy lub komisja krajowa dla spraw przemysłowych zbadały, czy spółki rękodzielników, które i dostarczają szkołom fachowym i warsztatom instrukcyjnym materiałów surowych, jak n. p. przędzy i wełny, a następnie trudnią się sprzedażą wyrobów tych warsztatów i sprzedają je wyłącznie na własną korzyść, powinny oddawać na dochód warsztatu jakiś procent z sumy zyskanej z tej

sprzedaży jego wyrobów. Gdyż byłoby słuszną rzeczą, aby spółka, po pokryciu swych wydatków za materiał surowy, dostarczany warsztatowi instrukcyjnemu, resztą pieniędzy uzyskanych ze sprzedaży wyrobów warsztatu, dzieliła w ten sposób, iż część brała na własny zysk, a pewien procent oddawała na dochód warsztatu, który to procent byłby ekwiwalentem za zużycie maszyn warsztatowych i służył także do wynagrodzenia choćby skromnego uczniów za robotę w wyższym oddziale tychże warsztatów. W sprawozdaniu komisji krajowej dla spraw przemysłowych nie ma żadnej wzmianki, czy komisja ta zajęła się zbadaniem tej sprawy. Budżety dochodów na rok 1894 warsztatów tkackich i warsztatu instrukcyjnego sukienicznego w Rakszawie wykazują, że spółki tkackie i handlowe Towarzystwo, dostarczające materiału surowego tym warszatom sprzedają ich wyroby na własny zysk, nie oddając żadnej części kwoty uzyskanej ze sprzedaży tych wyrobów, na dochód szkoły lub warsztatu. Dlatego komisja przemysłowa sejmowa przedkłada odpowiedni wniosek przy końcu sprawozdania niniejszego.

Komisja przemysłowa sejmowa podzielać w zupełności powody przedstawione w sprawozdaniu Wydziału krajowego, a szczegółowiej jeszcze w sprawozdaniu komisji krajowej dla spraw przemysłowych, aby gminie Rychwałd, która pomimo szczupłości swoich zasobów, postawiła budynek dla pomieszczenia instrukcyjnego warsztatu tkackiego za sumę 4.240 zł., a także budynek dla swojej szkoły ludowej wydatkiem 4.000 zł. i w tym celu zaciągnęła pożyczki, które spłacić jest jej teraz trudno — zgadza się z wnioskiem Wydziału krajowego, aby gminie tej wyznaczyć z skarbu krajowego zasiłek w kwocie 2.000 zł. wypłacany w czterech rocznych ratach po 500 zł. począwszy od r. 1895.

Zgadza się także komisja przemysłowa z wnioskami Wydziału krajowego: 1) co do podwyższenia płacy rocznej kierownikowi krajowej szkoły garncarskiej w Kołomyi, p. Aleksandrowi Klimaszewskiemu na 1.500 zł. rocznie; 2) co do stabilizowania Józefa Łagosa instruktora szkoły tkackiej w Krośnie, przyznania mu prawa do emerytury i wymierzania mu pięcioleci przy zastosowaniu uchwały sejmowej z dnia 3. stycznia 1894 r. Zgadza się także z wnioskami Wydziału krajowego co do udzielenia *veniam aetatis* Janowi Sandejskiemu instruktorowi w krajowym warsztacie instrukcyjnym tkackim w Korczyniu, stabilizowania go na tej posadzie, przyznania mu prawa do emerytury i do pięcioleci. Zgadza się wreszcie komisja z wnioskiem Wydziału krajowego co do przyznania p. Teofilii Czyrniańskiej wdowie po Maksymilianie Czyrniańskim, kierownikowi szkoły bednarsko-kołodziej-skiej w Kamionce, daru z łaski rocznie 400 zł. aż do czasu wyjścia jej zamaż. Powody na których Wydział krajowy oparł te wnioski, są szczegółowo przytoczone w sprawozdaniu jego i w sprawozdaniu komisji krajowej dla spraw przemysłowych, więc ich nie powtarzamy tutaj. Wnioski co do dodania pomocnika dyrektorowi ceramicznej stacji doświadczalnej z płacą 960 zł. rocznie, i co do przyznania rocznego stałego zasiłku 250 zł. Stowarzyszeniu pracy kobiet w Kołomyi przedłożyła już Wys. Sejmowi komisja budżetowa.

Na podstawie niniejszego sprawozdania komisja budżetowa wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności jego w zakresie szkół fachowo-przemysłowych i warsztatów instrukcyjnych.

II. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby za pośrednictwem komisji krajowej dla spraw przemysłowych zbadał, czy spółki rękodzielników i Towarzystwa handlowe, które dostarczają materiału surowego szkołom fachowo-przemysłowym i warszatom instrukcyjnym a wyroby tych szkół i warsztatów sprzedają na własną korzyść, mogą i powinny z sumy uzyskanej ze sprzedaży wyrobów szkoły i warsztatów, oddawać pewien procent na dochód szkoły lub warsztatów, który to procent byłby ekwiwalentem za zużycie maszyn

i służył także na skromne wynagrodzenie uczniów pracujących w wyższych oddziałach tychże warsztatów i na prowizję dla przodowników.

III. Sejm wyznacza 2.000 zł. na bezwrotny zasilek dla gminy Rychwałd w celu ułatwienia tej gminie spłaty pożyczki zaciągniętej dla postawieniu budynku dla szkoły tkackiej tamże. Kwota ta ma być wypłacana gminie Rychwałd w czterech równych ratach po 500 zł. rocznie począwszy od r. 1895.

IV. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby stabilizował Józefa Lagosza, instruktora szkoły tkackiej w Krośnie na posadzie instruktora kraj. szkoły zawodowej dla nauki tkactwa w Krośnie, nadanej mu dekretem z dnia 21. stycznia 1887. do Nr. 4.741., oraz aby mu przyznał prawo do emerytury na równi z innymi stabilizowanymi urzędnikami krajowymi wymienionymi w §. 12. ust. 2. lit. b. statutu emerytalnego, uchwalonego przez Wys. Sejm 21. stycznia 1889., tudzież z zastosowaniem uchwały Sejmowej z dnia 3. stycznia 1874. i pod warunkami tą uchwałą określonymi wymierzał p. Józefowi Lagaszowi trzy pięciolecia po 80 zł., w miarę ukończenia 5, 10 i 15 lat służby, pełnionej na posadzie instruktora kraj. szkoły zawodowej dla nauki tkackiej w Krośnie. Służba policzalna do emerytury poczyna się liczyć od dnia 1. lutego 1887. roku, do kwinkweniów zaś od 1. kwietnia 1892. roku.

V. 1. Sejm udziela Janowi Standejskiemu instruktorowi w krajowym naukowym warsztacie tkackim w Korczynie veniam aetatis;

2. Sejm poleca Wydziałowi kraj., aby stabilizował Jana Standejskiego na posadzie instruktora szkoły zawodowej dla nauki tkactwa w Korczynie nadanej mu dekretem Wydziału krajowego z dnia 25. marca 1887., L. W.13.135/87., oraz aby mu przyznał prawo do emerytury na równi z innymi stabilizowanymi urzędnikami krajowymi wymienionymi w §. 12. ust. 2. lit. b. statutu emerytalnego, uchwalonego przez Wys. Sejm 21. stycznia 1889., tudzież z zastosowaniem uchwały Sejmowej z dnia 3. stycznia 1874. i pod warunkami tą uchwałą określonymi wymierzał p. Janowi Standejskiemu trzy pięciolecia po 80 zł., w miarę ukończenia 5, 10 i 15 lat służby, pełnionej na posadzie instruktora kraj. szkoły zawodowej dla nauki tkackiej w Korczynie. Służba policzalna do emerytury poczyna się liczyć od dnia 25. marca 1887. r. do kwinkweniów zaś od 1. stycznia 1889.

We Lwowie dnia 12. stycznia 1894.

Zastępca przewodniczącego :

Weigel.

Sprawozdawca :

Leon Chrzanowski.

